

De Nieuwe Meente

Verslag van de gelijknamige workshop, gehouden op 23 april 2008 te Deventer.

De organisatie van de workshop was in handen van:

Dr. Janine Caalders en Ir. Els Hegger (tevens auteurs workshopverslag),
BUITEN, Bureau voor Economie & Omgeving

In samenwerking met:

Ir. Gert Jan Jansen, Hof van Twello

Projectleider InnovatieNetwerk:

Dr.ir. Mathieu Wagemans

Dit rapport valt binnen het thema “Duurzaam Ondernemen”, concept “Buurderij”.

Postbus 19197

3501 DD Utrecht

tel.: 070 378 56 53

internet: www.innovatienetwerk.org

Het ministerie van LNV nam het initiatief tot en financiert InnovatieNetwerk.

ISBN: 978 – 90 – 5059 – 366 – 3

Overname van tekstdelen is toegestaan, mits met bronvermelding.

Rapportnr. 08.2.192, Utrecht, september 2008.

Voorwoord

Bij vernieuwing denken we min of meer automatisch aan de toekomst, en niet aan het verleden. Sterker nog: vernieuwing vinden wij vaak noodzakelijk omdat oplossingen uit het verleden niet meer werken of omdat ontwikkelingen uit het verleden juist lastige problemen veroorzaken. Maar dat beeld is soms eenzijdig. Ervaringen uit het verleden kunnen immers ook aanleiding geven tot nieuwe ideeën. Ook bestaat het risico dat we geen oog meer hebben voor het feit dat vormen en praktijken uit het verleden weliswaar aan vernieuwing toe zijn, maar in de kern waardevol blijven.

De Meente als organisatievorm is daarvan een voorbeeld. Vele eeuwen hebben op de zandgebieden in het oosten en noorden van ons land, vormen van gemeenschappelijk eigendom en gebruik bestaan, aangeduid als meenten. Burgers konden gebruik maken van deze gronden. Daarbij golden regels die gemeenschappelijk werden vastgesteld. Alleen al het feit dat ze zo'n lange levensduur hebben gehad, geeft aan dat ze kennelijk stevig waren verankerd en dat ze bestand waren tegen veel veranderingen. Maar dat hoeft op zichzelf natuurlijk geen verdienste te zijn. Veel interessanter is dat binnen een Meente sprake was van een vorm van gezamenlijke verantwoordelijkheid. Dat is een thema dat in onze moderne samenleving buitengewoon actueel is. Enerzijds is er sprake van individualisering en het nastreven van eigenbelang, maar anderzijds hebben we uitgesproken opvattingen over de noodzaak dat tal van zaken om gemeenschappelijk beheer vragen. We hebben de neiging om dergelijke taken met enige vanzelfsprekendheid aan de overheid op te dragen. Tegelijkertijd bestaat er in brede kring ontevredenheid over overheidsbemoeienis.

Op dat punt biedt de traditionele Meente een interessante organisatievorm. De Meente was gebaseerd op de breed gedragen noodzaak dat een verantwoord beheer, een gemeenschappelijke basis noodzakelijk maakte. Maar als organisatievorm had een Meente een sterk privaat karakter. Die combinatie vormde de opstap om te verkennen of de traditionele Meente – maar dan uiteraard in een nieuw jasje – weer zou kunnen worden gerevitaliseerd. Die eerste verkenning leverde tal van vragen op. Immers, de verhouding tussen publieke en private verantwoordelijkheden is thans totaal anders dan pakweg 100 jaar geleden. Er is sprake van een uitgebreid en dichtgeregeld beleidsveld. Bovendien vinden er op het platteland tal van functies plaats waarvan in vroegere tijden geen sprake was. Ook de landbouw is in het geheel niet vergelijkbaar met traditionele vormen van grondgebruik. Toch maakt dat de kerngedachte van een Meente niet minder interessant.

Van meet af aan leefde het besef dat een Meente – hoe die er ook uit zou gaan zien – op tal van punten verandering zou inhouden ten opzichte van bestaande vormen van eigendom, gebruik en financiering. Dat geldt ook in organisatorisch opzicht. Hoe moet bijvoorbeeld de besluitvorming worden geregeld? En hoe moet worden omgegaan met mensen die zich niet aan de interne regels houden? Het probleem van de zogeheten *freeriders* is immers van alle tijden. Vragen te over dus. Maar wanneer je op zoek bent naar ingrijpende vernieuwingen, vormen dergelijke vragen – hoe ingrijpend ook – juist een uitdaging om te zoeken naar bevredigende antwoorden.

Dat was de reden voor InnovatieNetwerk om een workshop te organiseren waarin een groot aantal personen, vanuit heel verschillende achtergronden, deze vragen heeft verkend. Niet toevallig werd deze workshop georganiseerd in de regio nabij Deventer, waar de idee voor een nieuwe Meente de afgelopen tijd is gaan leven. Gert Jan Jansen van Hof van Twello heeft daarbij een voortrekkersrol vervuld en was bij de totstandkoming van de workshop betrokken. De voorbereiding, organisatie en verslaglegging waren in handen van Janine Caalders en Els Hegger van BUITEN, Bureau voor Economie en Omgeving te Utrecht.

Het rapport dat voor u ligt, geeft u een uitgebreid beeld van wat aan ideeën, suggesties, opvattingen en aandachtspunten tijdens die workshop op tafel is gekomen. InnovatieNetwerk verkent thans, op basis van de uitkomsten van de workshop, of een concreet initiatief voor de vorming van een nieuwe Meente kansrijk is. Heeft u daar vragen over, dan kunt u terecht bij Mathieu Wagemans van InnovatieNetwerk.

Ik wens u veel leesplezier.

Dr. G. Vos,
Directeur InnovatieNetwerk

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Inleiding **1**

- 1.1 De Nieuwe Meente 1
- 1.2 Workshop: een stap richting realisatie 3

2. Identiteit van de Meente **7**

- 2.1 Ideaalbeelden 7
- 2.2 Participatie in de Meente 9
- 2.3 Organisatie en financiering 10

3. Vervolgproces en betrokkenen **15**

- 3.1 Principes voor het vervolgproces 15
- 3.2 Wie betrekken in welke fase? 18

4. Conclusies **23**

- 4.1 Idealen met realiteitszin: belangrijkste principes van de Meente 23
- 4.2 Doorkijk naar vervolg 26

Bijlage 1: Programma van de workshop **29**

Bijlage 2: Deelnemerslijst **31**

Bijlage 3: Bevindingen groepsdiscussies ochtend **33**

Bijlage 4: Bevindingen groepsdiscussie middag **39**

1. Inleiding

InnovatieNetwerk werkt in verschillende projecten aan het ontwikkelen en tot uitvoering brengen van vernieuwende, grensverleggende en toekomstgerichte concepten voor duurzame ontwikkeling van de groene ruimte. In veel regio's is sprake van een toenemende spanning tussen economisch sterke functies, zoals woningbouw, en economisch zwakke functies, zoals natuur en landschap. Op tal van manieren wordt geprobeerd om de spanning tussen beide functies op te heffen.

De Nieuwe Meente – een initiatief dat is ontstaan nabij Deventer – zou zo'n vorm kunnen zijn. Reden voor InnovatieNetwerk om een bijeenkomst over de Meente te organiseren met partijen uit het gebied en een aantal experts van buiten.

1.1 De Nieuwe Meente

Een landschap dat gedragen wordt door de burgers zelf, dát is het ultieme doel van de Nieuwe Meente. De Meente is een beheersmodel dat vanaf de 12e eeuw meer dan 600 jaar standhield op de Oost-Nederlandse zandgronden. Meentes waren gemeenschappelijk gebruikte gronden waar burgers, verenigd in Markeverenigingen, vrij gebruik van konden maken in ruil voor allerlei diensten. Hierbij waren ze gebonden aan regels en protocollen.

Dit model, in een nieuw jasje gestoken, wordt gebruikt om samen met bewoners en andere gebiedspartijen een Nieuwe Meente bij Deventer te ontwikkelen. Het zoekgebied, gelegen aan de westkant van de IJssel bij Deventer¹, wordt op dit moment extensief gebruikt. Het is de

---

¹ Het gaat ruwweg om een zoekgebied tussen Bolwerksweide, Hof van Twello en De Ossewaarden.

ambitie om dit gebied om te zetten in een aantrekkelijk en multifunctioneel stedelijk uitloopgebied en zo als wapen te laten dienen tegen de verstedelijking.

De wensen en belangen van burgers en boeren worden in dit gebied vertaald in een aantrekkelijk, duurzaam en renderend landschap. Dit via een beheersvorm waarin zaken zoveel mogelijk onderling worden geregeld – buiten de markt en overheden om. Binnen noodzakelijke institutionele kaders kunnen burgers en boeren vrij bewegen en elkaar corrigeren en stimuleren. Zo ontstaat een landschap dat gedragen wordt door de gebruikers zelf.

Van draagvlak naar realisatie

Het uiteindelijke doel van de Meente is te laten zien dat een groot landbouwgebied en extensief benut natuurgebied door de creatieve inbreng van gebiedspartijen kan worden omgezet in een aantrekkelijk, multifunctioneel gebied. Een gebied met duidelijke onderscheiden functies voor de deelnemende partijen, en dat onder behoud van het rendement voor de eigenaar, de pachters en andere gebruikers. Een Nieuwe Meente als actief stedelijk uitloopgebied waar de wensen en belangen van burgers en boeren zijn vervat in een aantrekkelijk, duurzaam en renderend landschap.

Om tot realisatie te komen, is allereerst een beheersmodel nodig. Dat model moet aantonen dat een duurzaam beheer van het gebied mogelijk is. Een dergelijk model zou zowel voordelen kunnen bieden voor overheden als voor particuliere partijen in het gebied. Daarbij kan het zowel gaan om ondernemers, burgers als maatschappelijke organisaties. Een Meente kan als nieuwe beheersvorm voordelen bieden omdat bestaande publieke en private verantwoordelijkheden worden geïntegreerd. Een voorwaarde voor de ontwikkeling en uitwerking van een dergelijk model is dat door overheden globale beleidskaders worden aangegeven. Zo wordt voorkomen dat er een model wordt uitgewerkt dat niet realiseerbaar is vanwege strijdigheid op fundamentele punten met het bestaande beleid. Bij een op eigentijdse wijze vormgegeven Meente zal in meerdere opzichten sprake zijn van een systeemsporg. Zo zijn er verschuivingen in de toedeling van verantwoordelijkheden. Maar het gaat ook om nieuwe functiecombinaties en nieuwe systemen van besluitvorming. Voor een slagvaardig en duurzaam beheer is bijvoorbeeld noodzakelijk dat overleg niet vastloopt in eindeloze procedures. Ook is een effectief werkend systeem van handhaving en disciplineren nodig. Dergelijke vormen van systeemvernieuwing kunnen mogelijk ook van betekenis zijn voor projecten en processen elders in het land.

Initiatiefnemer van de Nieuwe Meente is Gert Jan Jansen van Hof van Twello. Een brede groep partijen – grondeigenaren, pachters, relevante overheden, bewonersorganisaties, ondersteunende bedrijven en instellingen – heeft in verkennende gesprekken aangegeven belangstelling te hebben voor het Meente-concept. Vanuit deze basis is het nu zaak na te gaan of en hoe het mogelijk is om tot concrete realisatie van een Meente te komen. Eerste doel daarbij is om toe te werken naar een kerngroep van geïnteresseerden die het concept Meente verder vorm kunnen geven in een uitgewerkt plan van aanpak.

De Nieuwe Meente: betrokkenheid van Innovatienetwerk

Deze achtergrond is voor Innovatienetwerk aanleiding geweest om een verkennende workshop te organiseren met betrokken partijen uit de regio en een aantal experts. Het concept Buurderij (een van de concepten waarmee Innovatienetwerk bezig is) is nauw verwant aan de Meente. Bij een Buurderij gaat het om **nieuwe plattelandsbedrijven die voedselproductie combineren met andere plattelandsfuncties en waarbij burgers op actieve wijze worden betrokken**. Ook bij een eigentijdse Meente gaat het om nieuwe functiecombinaties en vooral ook om nieuwe vormen van gezamenlijk beheer. Het gebied bij Deventer is bij uitstek een gebied waar dergelijke concepten samen met belanghebbende en belangstellende partijen kunnen worden uitgewerkt.

1.2 Workshop: een stap richting realisatie

De verkennende workshop bood de mogelijkheid om met een brede groep geïnteresseerden de Meente verder vorm te geven vanuit gemeenschappelijkheid. Invulling en realisatie van het concept vragen immers een coalitie van uiteenlopende partijen die mee willen denken en werken.

Doel van de bijeenkomst was om de Meente verder af te bakenen. Daarbij ging het in eerste instantie niet zozeer om de functies die de Meente zou kunnen krijgen, maar vooral om de vragen hoe je een dergelijk concept zou kunnen organiseren, welke financieringsconstructies geschikt zijn en wat de randvoorwaarden, mogelijkheden en onmogelijkheden voor het vervolgproces zijn.

Het beoogde resultaat van de workshop was het schetsen van contouren van een gezamenlijk plan van aanpak, waarmee een kerngroep van betrokken partijen verder aan de slag gaat.

Opzet van de workshop

De workshop over de Nieuwe Meente bij Deventer draaide rondom twee hoofdvragen:

- A) Hoe moet de Meente eruitzien? (ochtend)
- B) Hoe krijg je de Meente van de grond en hoe ga je het aanpakken? (middag)

A) Ochtend

Tijdens de ochtendbijeenkomst werd ruimte geboden om de mogelijkheden van het concept te verkennen en creatief invulling te geven aan denkbare (organisatorische, financiële en institutionele) constructies (de eerste hoofdvraag). Na een plenaire inleiding is de groep opgesplitst in drie kleinere groepen.

Iedere deelnemer is gevraagd om een ideaalbeeld van de Meente te schetsen aan de hand van de volgende vier vragen:

1. Wat spreekt je aan in het idee van een Meente?
2. Wie participeert in de Meente?
3. Hoe organiseer je dit?
4. Hoe financier je het?

Daarbij zijn de volgende aandachtspunten meegegeven:

- Stad-landrelaties en problemen rond de stad Deventer: Deventer heeft weinig recreatiemogelijkheden, bewoners zijn minimaal betrokken bij het gebied aan de andere kant van de IJssel. Hoe maak je deze band hechter?
- Invulling en gebruik: Aan wat voor soort activiteiten moeten we denken in het gebied? Zitten de mogelijkheden richting *community supported agriculture* (zoals nu al heel succesvol wordt uitgevoerd in Diepenveen met het Pergola-initiatief) of juist meer richting recreatie en natuurbeleving (huidig gebruik uitbreiden met nieuwe functies en duidelijkere mogelijkheden voor bijdrage en rendement), of een volledig andere richting?
- Te betrekken partijen (binnen en buiten het gebied): Alleen de mensen die op de Worp (een buurtschap in de betreffende regio) wonen of kan juist iedereen die interesse heeft zich aanmelden? Hoe zorg je ervoor dat je de interesse van een brede groep mensen trekt, hoe kun je bijvoorbeeld allochtone bewoners uit Zandweerd erbij betrekken?
- *Freeriders*, organisatie, eigendom: Hoe zorg je ervoor dat degene die zich inspant ook profiteert van het gebied? Hoe kun je dit organisatorisch oplossen (bijv. iedereen eigenaar van het collectieve grondgebied)?
- Financiële vergoeding, beloningssysteem, wederkerigheid: Wat en hoe betaal je om iets te 'nemen' van het land? Met geld, goederen, diensten?

B) Middag

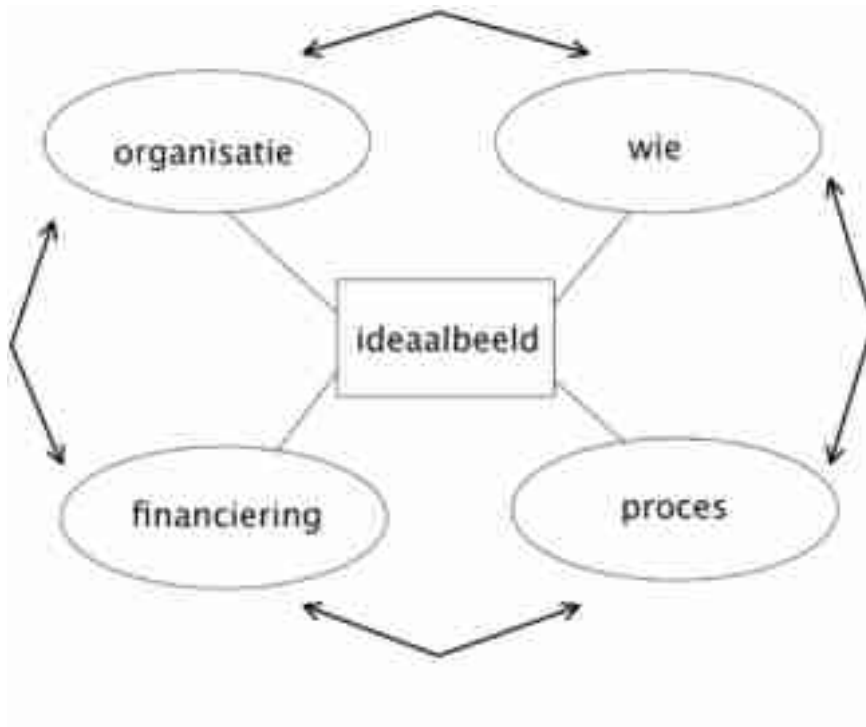
Aansluitend op de inhoudelijke discussie is in de middag nagedacht over het vervolgproces om de Meente te realiseren (de tweede hoofdvraag). Hierbij is dieper ingegaan op de mogelijke vervolgstappen en de rol en bijdrage van verschillende partijen. Uitgangspunt hierbij waren de ideaalbeelden uit de ochtend. De volgende vragen stonden hierbij centraal:

1. Hoe kun je de Meente realiseren, wat moet je hierbij wel en vooral niet doen?
2. Wie betrek je in welk stadium bij het proces? Welke partijen nemen een kritische positie in? Moet er nog worden gezocht naar nieuwe partijen die bij het proces een nuttige rol kunnen spelen?

Schematische weergave Meente

Figuur 1 geeft een schematische weergave van de onderwerpen die een plek moeten krijgen in een plan voor de Meente. Het gaat om organisatorische aspecten, om de vraag welke partijen erbij moeten worden betrokken, om vragen rond de financiering van de Meente en om het proces van totstandkoming. Deze vier onderwerpen hangen nauw met elkaar samen en zijn in werkelijkheid niet strikt van elkaar te scheiden. Aan het einde van hoofdstuk 4 is dit schema ingevuld met kernbegrippen rondom de Meente op basis van de workshop.

Figuur 1: Onderwerpen rondom de Meente.

Leeswijzer

Dit verslag is een weergave van punten die aan de orde zijn gesteld tijdens de workshop. Het is nog geen blauwdruk hoe de Meente eruit moet zien. De verdeling tussen inhoud en proces tijdens de workshop is tevens gehandhaafd in dit verslag. In het eerste deel worden de punten weergegeven die in de discussies rondom de inhoud naar voren zijn gebracht. Het tweede deel beschrijft de discussie over mogelijke vervolgprocessen om tot realisatie van de Meente te komen. Vervolgens zijn in hoofdstuk 4 de kernbegrippen en basisprincipes voor de Meente samengevat en wordt tot slot een aanzet gegeven voor vervolgstappen.

2.

Identiteit van de Meente

De Meente is een oude beheersvorm die bij Deventer in een nieuw jasje wordt gestoken. Waarom inspireert een Meente als nieuwe organisatievorm? Hoe moet de Meente eruit zien en hoe is dat dan georganiseerd?

2.1

Ideaalbeelden

Kernbegrippen voor de Meente die in alle groepen genoemd werden, zijn 'lokale geworteldheid' en 'binding', 'betrokkenheid' en 'gezamenlijkheid'. De basis voor de Meente ligt in deze ideologie. In de invulling en uitvoering is het belangrijk om meerwaarde te bieden aan partijen die meedoen. Het moet een antwoord bieden op maatschappelijke behoeften en een direct profijt (economisch of anderszins) bieden aan de deelnemers. De Meente wordt daarmee een onderneming die is opgebouwd rond 'gemeenschapszin op basis van reële behoeften'. De deelnemers hebben nog een groot aantal andere thema's genoemd die passen bij dit ideaalbeeld en die hier verdere invulling aan geven.

Authenticiteit en identiteit, aansluiten bij DNA

De Meente zou een vrijplaats kunnen zijn waar beleving, authenticiteit en identiteit centraal staan. Het wordt als belangrijk gezien om de Meente te laten aansluiten bij de karakteristieken van het gebied (de mensen die er wonen en werken, lokale cultuur en natuur, etc.). Dit zogenoemde DNA van het gebied kan leidend zijn in de verdere invulling en uitwerking van de Meente. Het beoogde gebied bevat een grote verscheidenheid aan natuurlijk schoon en recreatiemogelijkhe-

den, alsook een specifieke landschapsbouw en lokale dynamiek. De vraag is echter wel uit welke elementen het DNA is opgebouwd. Kan de veelheid aan ideeën ook binnen een enkele organisatie handen en voeten krijgen?

Lokale economie, ‘terug naar de basis’

Verkorting en verbreding van economische ketens is een principe dat veel deelnemers graag binnen de Meente gerealiseerd zouden zien. Genoemd is onder andere het creëren van een lokale economie met sterke betrokkenheid van lokale mensen, die geworteld is in een lokale omgeving. Dit gaat verder dan alleen maar de financiering, en hangt nauw samen met de filosofie en het ideaalbeeld voor de Meente. In dit kader is ook de term ‘terug naar de basis’ genoemd, waarbij wordt bedoeld op de omkering van de trend van toenemende ontkoppeling van de eigen omgeving in cultureel, sociaal en economisch opzicht. Een lokale economie kan de binding met de omgeving versterken doordat men een stukje verantwoordelijkheid heeft dat vertaald wordt in zorg voor het gebied.

Stad-land relatie

De maatschappelijke trend om dichterbij de natuur en de productie van voedsel te willen staan en zich verbonden te willen voelen met een gebied, was een thema dat veel genoemd werd in de discussie. Er is behoefte aan kleinschaligheid, aan ontwikkelingen die passen in de leefomgeving. Lopen in je eigen gebied, ontmoetingen binnen dit gebied, voedselproductie in je gebied: allemaal termen die terugslaan op de lokale schaal voor de Meente. Daarnaast krijgt landbouw een nieuwe betekenis door verbindingen aan te gaan tussen stad en land. Mensen uit de stad worden aangetrokken door het platteland en kunnen hier een bijdrage leveren aan onderhoud en beheer. Hiermee wordt een nieuwe impuls gegeven aan de relatie stad-land.

Gebruik van het gebied: nieuwe synergieën

Voor de praktische invulling in termen van activiteiten is een aantal ideeën naar voren gebracht. In het verlengde van de Meente als oude organisatievorm in een modern jasje, is het terughalen van de geschiedenis van voedsel genoemd als mogelijke invulling. Hierbij past bijvoorbeeld ook het creëren van een lokale smaakbeleving door de productie van eigen voedsel. Een meer thematische insteek is dat de Meente zou kunnen draaien om de kernwaarden voeding en gezondheid. Gezondheid kan hierbij allerlei vormen hebben, zoals fysieke (sport en spel) of geestelijke gezondheid (natuurwaarden, workshops in en rond de Meente). Er is benadrukt dat de Meente meer moet zijn dan lokale voedselproductie en -consumptie. Het gaat ook om het creëren van nieuwe synergie tussen sectoren, zoals recreatie en voedselproductie. Een van de kernwaarden die in dit kader zijn genoemd, is genieten. Daarvoor zijn behoud en verbetering van het unieke landschap, en de ruimte voor vrijheid die daarbij hoort, een belangrijke voorwaarde.

Gebruik aanwezige kwaliteiten

Over het algemeen is men het erover eens dat de Meente moet aansluiten bij wat er al is. Dit zal het draagvlak vergroten en daarmee de positie van de Meente versterken. Een voorbeeld kan zijn om het

blotevoetenpad dat nu reeds aanwezig is op het Hof van Twello, door te laten lopen in de rest van het gebied. De in het gebied aanwezige kennis en ervaring kunnen gebruikt worden voor verdere uitbouw en invulling van de Meente.

Betrokkenheid, trots en waardering

De Meente vraagt om een grote betrokkenheid van partijen, zowel in de ontwerp- als in de realiserings- en exploitatiefase. Deze betrokkenheid creëert een gevoel van trots en waardering, en daarmee de wil om het gebied te 'verdedigen'. De Meente wordt gezien als een hechte en veilige gemeenschap door de hoge mate van gezamenlijkheid, onderlinge verbondenheid en betrokkenheid bij het gebied. Dit zijn breed gedeelde waarden en principes.

Gezamenlijkheid

In een van de workshops werd gesproken over het oplossen van de 'moderne armoede'; ruimte bieden voor ontmoetingen, het bevorderen van de sociale cohesie en het tegengaan van vervreemding. Hoewel hierbij de tegenwerping werd gemaakt dat juist rond de Worp en in Voorst de sociale samenhang groot is (veel actieve bewoners en een groot aantal verenigingen), waren de deelnemers het erover eens dat gezamenlijkheid en gemeenschapszin een centraal principe zijn in de Meente.

2.2 Participatie in de Meente

Mensen uit alle lagen van de bevolking, jong en oud, betrekken bij hun leefomgeving is een breed gedragen ideaalbeeld. Het uitsluiten van bepaalde personen of groepen van deelname en gebruik aan de Meente wordt ongewenst geacht. Dit geldt ook voor leeftijdsriteria. In principe moet iedereen toe kunnen treden tot de Meente onder bepaalde voorwaarden, zonder hiermee doelgroepen vooraf te selecteren. Hoe dan ook moet worden voorkomen dat de Meente een elitair karakter krijgt of kenmerken van exclusiviteit.

Jouw achtertuin

De Meente wordt gezien als een grote achtertuin die ook een beetje van jezelf is. De Meente is daarmee thuishaven: een plek die verbindt en waarmee bewoners zich identificeren. Burgers, boeren en bedrijven opereren binnen een gezamenlijk beheerd gebied en geven gezamenlijk vorm aan het landschap ('harmonisatie van de samenleving'). Hierdoor ontstaat een gebied met uiteenlopende functies en gebruiksmogelijkheden dat tot stand is gekomen door intensieve samenwerking ('breed groen').

Breed werven

Door verschillende partijen te betrekken bij de Meente wordt meer binding met het buitengebied gecreëerd. Het ligt voor de hand om een coalitie aan te gaan met partijen die al bezig zijn met of in het gebied. Echter, er kan een goede verstandhouding tussen nieuwe partijen en het omliggende gebied ontstaan, wat weer zorgt voor een breder

gedragen bereidheid om het gebied op een verantwoorde wijze te beheren. Daarmee wordt de Meente in een breder verband geplaatst. De Meente zou zelfs als integratiemechanisme kunnen dienen door het betrekken van verschillende bevolkingsgroepen in en om Deventer. Door het aangaan van de dialoog ontstaat een multicultureel netwerk als drager voor de Meente.

Geen eilanddenken

Er is gewezen op het gevaar om te veel op een eiland te denken en te leven. De Meente is in zekere zin nieuw, maar kan toch ook goed andere voorbeelden gebruiken en hiervan leren. Als voorbeelden werden genoemd de Vereniging van Eigenaren, Wijkverbetering Deventer en de Waterschappen van 'vroeger'.

2.3 Organisatie en financiering

Er blijken uiteenlopende ideeën over de organisatie van de Meente te bestaan. Over het algemeen is men het erover eens dat verschillende mogelijkheden moeten worden uitgetoetst, bijgesteld en aangepast totdat de Meente 'staat'. Tegelijkertijd roept dit vragen op over hoe ver je hierin kunt gaan. Op welke schaal is er ruimte om te experimenteren en welke constructies moeten een kans krijgen? Dit hangt ook samen met de financiering van de Meente. Financiers zullen bepaalde wensen en eisen stellen aan financiering, ongeacht of financieringsmiddelen intern of extern worden geworven. Daarnaast moet het uiteindelijke beheersplan helderheid verschaffen. Wat vraagt de Meente van jou als lid en wat kun je er voor terug verwachten. Een gebrek aan duidelijkheid kan zorgen voor frictie. Als je weet waar je aan toe bent, kun je zelf beslissen of je daar wel of niet aan mee wilt doen. Belangrijk is ook dat van meet af aan verwachtingen zorgvuldig worden 'gemanaged'. Dat voorkomt teleurstellingen op een later moment die veel energie vragen en verhoudingen kunnen verstoren.

Voorwaarde: fysieke en institutionele ruimte

Voorwaarde voor ontwikkeling van de Meente is dat er ruimte voor is. Deze moet enerzijds institutioneel worden gecreëerd (door verschillende overheidsinstanties) en anderzijds fysiek worden 'vrijgemaakt'. Over het fysieke deel was discussie. Een aantal mensen had een lege plek voor ogen die geheel naar de eigen wensen van de deelnemers zou kunnen worden ingevuld. Anderen daarentegen hadden het idee dat de Meente binnen een bestaande situatie moet worden ingepast. Er zou maximaal rekening moeten worden gehouden met reeds bestaande elementen en functies, ook al zou de beheersvorm geheel anders worden. Stichting IJssellandschap zou de gastheer kunnen zijn die een deel van Stadland aanbiedt om met de Meente aan de slag te gaan. Daarbij werd overigens door sommige deelnemers opgemerkt dat dit zou kunnen resulteren in een conflict met de huidige gebruikers. Anderen wezen juist op mogelijkheden om de huidige gebruikers erbij te betrekken en waren van mening dat een goede afstemming van belangen niet noodzakelijkerwijze tot conflicten hoefde te leiden.

Gebruikszonering?

Het organisatiemodel voor de Meente hangt onder andere samen met gebruikszonering. Wanneer het gebied zones van verschillend gebruik instelt (landbouw, natuur, recreatie) kan dit worden gekoppeld aan gebruikszonering (alleen voor leden of juist publiek toegankelijk). Er zou sprake kunnen zijn van een coöperatie of vereniging met beperkte gebruiksrechten en toegang (alleen leden), of een volledig open en toegankelijk gebied, of een combinatie hiervan. De gedachte werd geopperd om cirkels van eigendom in te stellen. Dat zou kunnen worden uitgewerkt door de kern van de Meente enkel te reserveren voor leden die ook een daadwerkelijk belang nemen in de Meente, terwijl de gebieden aan de rand van de Meente voor eenieder toegankelijk zouden zijn. De uitwerking hiervan leverde overigens tal van vragen op, zowel met betrekking tot de concrete invulling als op organisatorisch terrein. Wat betalen de leden: geld, goederen of diensten? Kun je niet-leden ook per keer laten betalen? En wie controleert, beheert en begeleidt dit in de dagelijkse praktijk? Zonering van het gebied kan wel betekenen dat de opdeling van verschillende functies en gebruikersgroepen een versnippering van het landschap tot gevolg heeft. Dit is niet wenselijk. Er moet daarom op worden toegezien dat indien er wordt gekozen voor een opdeling in gebruiksfuncties, dit voor de inrichting van het gebied geen nadelige (visuele) gevolgen heeft. Ook moet worden voorkomen dat de uitoefening van functies onderling gaat conflicteren. Een duurzaam waterbeheer kan bijvoorbeeld beperkingen inhouden voor de uitoefening van bepaalde functiecombinaties.

Gemeenschappelijke versus individuele belangen

De gemeenschapszin moet vertrouwen creëren binnen de Meente. Hierbij gaat het om een niet-vrijblijvende organisatie van gemeenschappelijkheid. Echter, hoe sterk de gemeenschappelijkheid ook is, iedereen heeft persoonlijke belangen die hij/zij wil behartigen. De financiering, besluitvorming, besturing, aanschaf van producten, diensten, middelen, gereedschap, et cetera vraagt om gezamenlijkheid. Hoe zorg je voor een goede organisatie waar de gemeenschappelijke belangen voorop blijven staan? Wie mag er waarover en wanneer beslissen? Wie heeft welke invloed en hoe kun je die uitoefenen? Antwoorden zijn nog moeilijk te geven. De complexiteit van het proces wordt gezamenlijk (h)erkend.

Toezicht en correctie

Hoe goed en zorgvuldig zaken ook worden geregeld en hoe groot de onderlinge verbondenheid ook is, er zal rekening mee moeten worden gehouden dat niet iedereen zich aan gemaakte afspraken zal houden. Sterker nog: bij de historische meenten vormde dat een voortdurend punt van aandacht en zorg. Systemen waarin ieder verantwoordelijk is voor het geheel kunnen nu eenmaal moeilijk zonder regels. Goede bedoelingen en voornemens zijn prima bij het vertrek, maar tijdens de reis blijken ze vaak onvoldoende. Om die reden golden er ook binnen de traditionele Meente regels. De vraag op welke wijze zou moeten worden omgegaan met ongewenst gedrag binnen een nieuwe Meente, kreeg in een van de groepen veel aandacht. Hoe kun je ongewenst gedrag voorkomen? En welke maatregelen moet je treffen wanneer daar toch sprake van is? Wie zou daartoe gerechtigd moeten zijn binnen de Meente? De gedachte vond bijval dat de Meente zelfcor-

rigerend zou moeten zijn. De Meente zou zodanig moeten worden georganiseerd dat het in het belang van de deelnemers is zich aan de regels te houden. Bij het maken van een ontwerp voor een nieuwe Meente zou dit punt nadrukkelijk aandacht moeten krijgen.

Actief en passief recht

De Meente vraagt om actieve participatie van burgers, die verantwoordelijkheid een gezicht geven. Daarbij is aangegeven dat er behoefte is aan ruimte en vrijheid om eigen regels op te stellen. Deze vrijheid (“Je leeft en wordt niet geleefd”) blijkt een belangrijk element voor het creëren van een lokale economie, om zo betrokkenheid te vergroten. Het recht op gebruik van de grond is een actief recht, je moet er iets voor doen: ‘wie betaalt, bepaalt’ is in deze context een veelgehoord principe (waarbij ‘betalen’ een breed begrip vormt: geld, goederen, arbeid, tijd, grond, etc.). Het gaat erom dat men als (mede-)eigenaar of gebruiker de lusten en lasten gaat dragen van het beheer van het gebied. Er moet een evenwicht tot stand komen tussen rechten en plichten. Bovendien moeten die op transparante wijze aan elkaar worden gekoppeld. Geen inspraak zonder inzet. Er moet sprake zijn van wederkerigheid, ook met betrekking tot rechten en plichten. Naast het actieve recht kan een passief recht worden onderscheiden dat geldt voor iedereen die het gebied wil bezoeken of die producten wil afnemen. Voor deze groep gelden andere regels (bijvoorbeeld beperkte toegankelijkheid, toegankelijkheid tegen betaling, etc). Er is onder de deelnemers een grote mate van overeenstemming over de principes. Tegelijkertijd realiseert men zich dat de exacte invulling en de concrete uitwerking veel aandacht zullen vragen.

Aandacht voor marketing

De Nieuwe Meente moet draaien om reële behoeften, om iets tastbaars waar mensen wat mee kunnen. De Meente moet meer zijn dan een mooi verhaal; het moet een systeem worden dat zichzelf op een duurzame manier in stand houdt doordat mensen zich er verantwoordelijk voor voelen. Dit betekent dat ook bijvoorbeeld marketing een belangrijke rol speelt – de Meente moet worden gepromoot bij verschillende doelgroepen en financiers. De producten en diensten van de Meente moeten aansluiten bij wat burgers en partijen betekenisvol vinden. Nadrukkelijk is daarbij de mogelijkheid genoemd om nieuwe combinaties van producten en diensten aan te bieden.

Financiering

De Meente zal zichzelf uiteindelijk financieel moeten kunnen bedruipen. Een financieringsplan voor de lange termijn is hierbij een belangrijk onderdeel, ook met het oog op subsidieaanvragen in de beginfase van het project. Voor de financiering zijn verschillende constructies denkbaar. Concrete ideeën (van verschillende orde) die zijn genoemd, zijn spaarregeringen, vormen van dividend-in-natura en familiekortingen. Een belangrijk principe is dat deelnemers aan de Meente op verschillende, gelijkwaardige manieren zouden moeten kunnen participeren – waarbij financiële bijdragen en bijdragen in natura (bijvoorbeeld via arbeid) op dezelfde manier worden gewaardeerd. Ook is de mogelijkheid geopperd dat de Meente functies vervult die nu door overheidsorganisaties worden verricht. In dat geval ligt het voor de hand dat aldus bespaarde kosten bij de overheid als inkomsten beschikbaar komen voor de Meente.

3.

Vervolgproces en betrokkenen

De Meente blijkt een spannend idee. Er kan op verschillende manieren invulling aan worden gegeven. Om een volgend stadium te bereiken, is een ontwerpproces nodig. Hoe kom je tot een organisatorisch ontwerp? Hoe zet je dit in gang en wie betrek je erbij?

3.1

Principes voor het vervolgproces

De workshop heeft een aantal ideeën en suggesties opgeleverd om tot een Meente te komen, maar ook een aantal kritische overwegingen die het proces van totstandkoming kunnen frustreren. Bij het formuleren van processtappen voor de Meente is sprake van een tweetal onderliggende dilemma's die concretisering van het vervolgproces lastig maken:

- Is het proces sturend of volgend?
- Is het proces ontwikkelend of ontwerpend?

Meente = groei

De Meente maakt de meeste kans als groeimodel. Er moet niet van tevoren een blauwdruk worden gemaakt, het gaat om de balans tussen langetermijnvisie en kortetermijnresultaten ("Zorg voor kleine maar aansprekende resultaten"). De Meente zal een proces van uitproberen en bijstellen zijn.

Het moet de kans krijgen om te ontstaan en uit te groeien, zonder dat dit te vrijblijvend is. Het succes moet worden gevierd, zodat de basis voor expansie en enthousiasme wordt vergroot. Dat de Meente niet van meet af aan een groot project moet zijn, is evident onder de deelnemers. Toch is er ook discussie over de balans tussen het opstellen van een beknopte of uitgebreide visie en het daadwerkelijk beginnen met de Meente.

Beide benaderingen hebben voor- en nadelen. Veel aandacht voor het maken van een ontwerp dat los van de praktijk wordt ontwikkeld, heeft als voordeel dat er maximaal ruimte is voor creativiteit. Maar tegelijkertijd bestaat het gevaar dat datgene wat wordt bedacht, niet in de praktijk handen en voeten zal krijgen. Veel nadruk op een aanpak gericht op uitvoering, met een directe koppeling met de praktijk, heeft als voordeel dat de daadwerkelijke toepassing centraal staat. Maar het risico daarbij is dat de haalbaarheid van ideeën zoveel gewicht krijgt dat het proces wordt gedomineerd door het zoeken naar compromissen. Dat gaat al gauw ten koste van het vernieuwende karakter van de uiteindelijke Meente.

Maak je een uitgebreid plan met een visie (“Voor een effectieve en efficiënte ontwikkeling en beheer van het proces, is een bedrijfsplan nodig waarin interne communicatie voor draagvlak en acceptatie is vastgelegd”) of begin je gewoon en kijk je waar je uitkomt (“Verdien het succes en creëer publiciteit als je wat te melden hebt”)? Sommigen wijzen op de wenselijkheid van een plan, om zo de noodzaak van de Meente helder te krijgen, afspraken vast te leggen, te plannen en subsidies beschikbaar te krijgen. Anderen waarschuwen voor het gevaar dat je eindeloos plannen blijft maken zonder resultaat (“Op een gegeven moment moet je gewoon beginnen”). Voor het ontwikkelen van een visie van welk niveau dan ook, is het belangrijk om aanvullend te zijn. De Meente moet niet de plaats van de lokale overheid innemen.

Top-down versus bottom-up

De Meente speelt zich af in het privaat-publiek domein. Het gaat in feite om bestuurlijke vernieuwing door privaat initiatief. Voor de gemeente is het belangrijk dat er impulsen van onderop komen die de kwaliteit van Twello en Deventer ten goede komen. Tijdens het proces moet duidelijk worden wie welke verantwoordelijkheid durft te nemen. De Meente legt de verantwoordelijkheid van het landelijke gebied in feite voor een deel bij de stedeling. Met een innovatief principe probeert de Meente de betrokkenheid bij collectieve gronden te vergroten en de spanning tussen het collectieve en private eigendom te verkleinen. Dit vraagt echter om een belangrijke rol van maatschappelijke middengroeperingen.

Voor het proces is enerzijds institutionele ruimte noodzakelijk (om serieus met een Meente te kunnen beginnen) en anderzijds moet het geheel gedragen worden door ‘het veld’ (de kern van het Meente-idee). Dit vraagt om een samenspel tussen verschillende lagen (zie figuur 2).

Figuur 2: Samenspel tussen bottom-up en top-down.

Randvoorwaarden

Voordat je kunt beginnen aan de Meente, moet het projectgebied afgebakend zijn. Daarop aansluitend is het van belang om te bepalen hoe lokaal of regionaal je wilt opereren. Verder moeten de betrokken gemeenten en andere overheden bereid zijn om een stukje autonomie over het projectgebied te geven. Tegelijkertijd is het niet realistisch de Meente als een oplossing te zien die overheid en overheidsbeleid overbodig maakt. Ook de Meente zal rekening moeten houden met geldende beleidskaders. Opgemerkt werd dat het bij de ontwikkeling van de Meente belangrijk is dat die kaders van meet af aan bekend zijn. Wat zijn beleidsessenties die niet ter discussie staan en waarmee bij de uitwerking rekening moet worden gehouden? Zo kan worden voorkomen dat plannen worden uitgewerkt waarvan later blijkt dat die op fundamentele punten in strijd zijn met overheidsbeleid. Om die reden is benadrukt dat overheidsorganisaties vanaf de aanvang bij de uitwerking worden betrokken. Niet zozeer om iedere stap te toetsen aan overheidsregels, maar des te meer om te voorkomen dat wezenlijke elementen binnen het beleid van overheden in een te maken ontwerp geen of onvoldoende aandacht krijgen.

Heldere afspraken en doelen, ook kortetermijnresultaten

Als het idee eenmaal van de grond is, moeten heldere afspraken worden gemaakt over het vervolgproces en de doelstellingen met randvoorwaarden, zonder dat het proces hiermee geheel is afgebakend. Er moet ruimte blijven voor nieuwe ideeën en ontwikkelingen. Tegelijkertijd is het belangrijk om de energie van een goede start en de betrokkenheid van diverse disciplines vast te houden. Wanneer wordt gekozen voor een stapsgewijze aanpak, moet ermee rekening worden gehouden dat het proces een looptijd van 4-5 jaar kan hebben. Dat vraagt om een langdurige betrokkenheid van verscheidene partijen. In een dergelijk langdurig proces is het belangrijk dat ook kortetermijnresultaten kunnen worden geboekt en zichtbaar worden gemaakt.

Voorbeelden van ‘kortetermijnproducten’ zijn:

- Met een groep betrokkenen in een ‘snelkookpan’-setting een koersdocument voor de Meente opstellen. Dat zou kunnen door daarvoor een weekend te organiseren. Het koersdocument zou de uitgangspunten, principes en randvoorwaarden voor de Meente moeten bevatten.
- Een beeldenboek om bewustwording van de kwaliteiten in het gebied en inspiratie voor de Meente te bevorderen;
- Een kwaliteitsplan ter illustratie en communicatie van de kracht van het gebied;
- Het uitschrijven van een prijsvraag om ideeën voor de Meente te genereren;
- Het aanwijzen van een fysieke werkplek met contactadres, werkkapitaal, enz. om concretisering van het Meente-concept een stap dichterbij te brengen;
- Het organiseren van gebiedsactiviteiten om aandacht te krijgen voor het gebied en om de gezamenlijkheid op gang te brengen.

Meeliften of eigen rechtspersoon

In het gebied tussen Deventer en Twello is sprake van een brede waaier aan activiteiten en initiatieven. Verschillende organisaties zijn

actief bezig met het ontwikkelen van uiteenlopende plannen. Tijdens de workshop is gewezen op het belang om in meer of mindere mate aan te sluiten bij deze ontwikkelingen. Sommigen willen volledig meeliften op een bestaand(e) initiatief, groep of stichting, terwijl anderen graag zouden zien dat de Meente zo snel mogelijk een rechtspersoon wordt met eigen naam. Het leggen van contacten met en het opbouwen van relaties tussen bestaande organisaties wordt als een belangrijke succesfactor gezien.

Divers of te divers

De Meente heeft een brede insteek, zowel thematisch als organisatorisch. De wensen en ideeën voor de Meente lopen sterk uiteen en er moet breed worden geworven. Tegelijkertijd is er gewezen op het gevaar om de Meente te divers te maken en daarmee het proces eindeloos lang te maken (“Het proces is een middel, geen doel”). Er zal een balans moeten worden gevonden tussen ‘divers, maar niet te divers’.

3.2 Wie betrekken in welke fase?

Er is regelmatig naar voren gebracht dat ‘iedereen’ moet worden betrokken bij de Meente. Daarmee wordt bedoeld dat een hoge mate van openheid gewenst is. Dat pleit ervoor te zoeken naar een vorm waarin een breed scala aan partijen kan deelnemen zonder dat dit betekent dat de realisatie van de Meente een lang proces wordt door trage en lastige besluitvorming. De suggestie is gedaan om relevante partijen van meet af aan te betrekken bij de uitwerking van onderdelen van de Meente. Belangrijk daarbij is dat het maken van ontwerpen wordt losgekoppeld van de besluitvorming. Deelnemende partijen moeten zich vrij voelen om actief in het proces te participeren en moeten de zekerheid hebben dat er op een later tijdstip volop gelegenheid wordt geboden om wat er aan voorstellen en suggesties op tafel komt te beoordelen op wenselijkheid en haalbaarheid. Zo kan worden voorkomen dat het werken aan vernieuwing plaatsvindt in een context van berekening, waarbij het veiligstellen van individuele belangen overheerst.

Groeistruktuur met kerngroep

Er zijn verschillende mogelijkheden geopperd om het proces vorm te geven. Het idee van een kleine startgroep met een stelsel van oplopende betrokkenheid liep als een rode draad door de verschillende ideeën heen. Voordat je begint, is het belangrijk om te identificeren waar de energie zit en wie de trekker van het proces wil en kan zijn. Op dat punt was binnen de groepen sprake van eensgezindheid. Maar wie er dan in die kerngroep zou moeten zitten, vormde een punt van discussie. Je kunt een bestuur samenstellen waarin elke groep gebruikers vertegenwoordigd is, of juist alleen werken met enthousiaste mensen, ongeacht hun achtergrond en betrokkenheid. Sommigen vonden de aanwezigen bij de workshop de kerngroep, anderen identificeerden een heel andere groep, zoals figuur 3 laat zien. In de ontwerpfasen kun je deskundigen benaderen om erover na te denken, of juist vertegenwoordigers van verschillende lokale belangengroepen. Er werd gewaar-

schuwd voor het gevaar dat bepaalde partijen een dominante rol in het proces gaan innemen. Om te zorgen dat de Meente daadwerkelijk een breed gedragen initiatief wordt en blijft, moet de inspraak breed zijn en dat ook blijven.

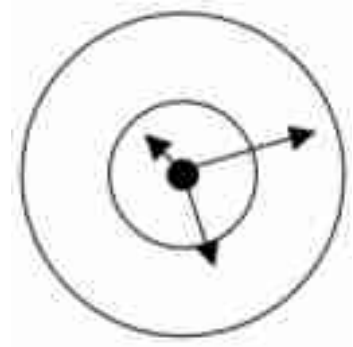

Figuur 3: Schematische verdeling van mogelijk betrokken partijen.

Eén groep visualiseerde de betrokkenheid van personen als een groeicirkel (figuur 4). Diegenen die het nauwst betrokkenen zijn bij de Meente zitten in de kern; hoe meer je naar de rand van de cirkel gaat, hoe meer je met zijdelings betrokken partijen te maken krijgt. De Meente ontleent zijn kracht aan de kern en groeit langzaam naar buiten toe. Sommigen kwamen met het idee om een bestuursgroep en een beheersgroep (of een stuurgroep en een werkgroep) samen te stellen na de kleine-kerngroep-fase. Een vraag die hierbij speelt, is het al dan niet scheiden van de ontwerp- en uitvoeringsfase: moet je het ontwerpproces buiten het beleid laten plaatsvinden? Wat de ruimte voor creatieve ideeën betreft, is dat gunstig. Daar staat tegenover dat bij de daadwerkelijke realisering de nodige problemen kunnen ontstaan. Een ander aandachtspunt dat naar voren werd gebracht, is het leiderschap. Binnen de historische Meente-vorm was sprake van een gevestigde gezagsstructuur. Maar hoe staat het met het gezag tijdens het proces van constructie en totstandkoming van een nieuwe Meente? Wie beslist over voortgang? Wie krijgt het mandaat om knopen door te hakken?

Rol overheden

Ook over de rol van overheden was discussie. Sommigen vonden de nauwe betrokkenheid van overheden in het proces belangrijk, anderen toonden zich juist voorstander van een minimale rol van de overheden in het proces. Zij stelden voor om slechts gebruik te maken van de overheid als loket- of adviesfunctie voor subsidiestromen. Overigens riep de wenselijkheid om een beroep te doen op subsidies vragen op. Sommigen waren van mening dat de Meente, zeker in de exploitatiefase, niet afhankelijk zou moeten zijn van subsidies, maar een zelfbedruipend systeem moet vormen. Eventuele subsidies zouden beperkt moeten blijven tot de fase van voorbereiding en opbouw van de Meente.

Figuur 4: Groeicirkel van betrokkenen.

Actieve werving?

De vraag is ook gesteld hoe de groepen ontstaan. Moet je hier als kerngroep actief voor werven of selecteert de groep zichzelf uiteindelijk? In het laatste geval bestaat het risico dat er weinig nieuwe partijen toetreden en deelnemers beperkt blijven tot hetzelfde groepje mensen waar je altijd al mee werkt. Ook kwam de vraag op tafel hoe te handelen wanneer mensen tussentijds toetreden of juist uittreden. Hoe regel je betrouwbaarheid wanneer die aan de orde is? Ten behoeve van de externe communicatie werd het idee geopperd van ambassadeurs van de nieuwe Meente. Een dergelijke groep kan zorgen voor het hooghouden van de idealen en deze ook actief en met gezag uitdragen. Diverse deelnemers spraken de waarschuwing uit dat het proces van totstandkoming niet moet worden gedomineerd door deskundigen. Die kunnen weliswaar op specifieke terreinen een nuttige bijdrage leveren, maar dan vooral vanuit een ondersteunende rol. De Meente moet van de lokale bevolking worden, en zo van onderaf groeien en vorm krijgen.

Mogelijke partijen

- Een overzicht van mogelijke partijen die zijn genoemd om bij de Meente te betrekken:
- Grondbezitters;
- Pachters;
- Boeren;
- Overheden: gemeentelijk, provinciaal, landelijk;
- Stichting IJssellandschap;
- Betrokken Deventenaren en Twellonaren;
- Bestaande bewonersgroepen (bijv. buurtverenigingen, Steenen Kamer, De Hoven, Stichting Steenworp, westkant van de IJssel);
- Alle omwonenden en gebruikers;
- Staatsbosbeheer;
- Hof van Twello;
- Scholen op de Worp;
- Sportclubs;
- Bedrijven en sociale instellingen (voor draagvlak maar ook financiering);
- Stichtingen;
- Fondsen;
- Historische verenigingen;
- Particulieren;
- Clubs;
- Investeerders;
- Verenigingen met verwante doelen;
- Ondernemende types;
- Woningbouwverenigingen;
- Energiemaatschappijen;
- Makelaars;
- Middenstanders;
- Waterschap;
- Deskundigen (bijv. landschapsarchitect, onderzoekers);
- Gevestigde wereld van grondgebruikers;
- Personen met aanzien (Jan Terlouw);
- Partijen die een relatie willen aangaan met de Meente;
- Leden van de Meente (De Worp).

4.

Conclusies en vervolg

Een brede groep geïnteresseerden heeft deelgenomen aan de bijeenkomst in het IJsselhotel op 23 april en er is veel interesse om met de Meente aan de slag te gaan. De aanwezigen vertegenwoordigden een breed palet aan partijen: betrokkenen uit de streek, institutionele partijen² en geïnteresseerde experts. Hieruit is een diverse groep potentieel betrokkenen geïdentificeerd, waarmee een goede basis is gelegd om de Meente verder vorm te geven.

---

² *Helaas was de gemeente Deventer op het laatste moment verhinderd.*

In dit hoofdstuk worden, naar aanleiding van de uitkomsten van de workshop, de belangrijkste conclusies geschetst (4.1) en worden enkele aandachtspunten genoemd voor het vervolg (4.2).

4.1

Idealen met realiteitszin: belangrijkste principes van de Meente

Er bestaat onder de aanwezigen veel enthousiasme voor het idee van de Meente. In de kern is er ook een grote mate van overeenstemming over de filosofie, inhoud en gewenste richting van de ontwikkelingen. Dat neemt niet weg dat er op een aantal punten sprake is van verschillende visies.

De bevindingen uit de plenaire en groepsdiscussies samenvattend, is de overkoepelende filosofie voor de Meente: “Het vanuit verbonden-

heid en betrokkenheid nemen van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het gebied, ingevuld op basis van reële behoeften”. De Meente start vanuit een ideologie – een andere manier van samenwerken en samenleven om een gebied te beheren – en koppelt die aan realiteitszin. Dat gebeurt door in de uitwerking en uitvoering uit te gaan van de vraag op welke reële behoeften wordt ingespeeld, en wat de toegevoegde waarde is voor elk van de betrokkenen. Hiermee sluit de Meente aan op behoeften in het gebied en zet dit bovendien om in concrete acties.

De Meente gaat uit van idealen die betrekking hebben op gezamenlijkheid en betrokkenheid, om zo sociale cohesie in en met het gebied te bevorderen. Betrokkenheid resulteert enerzijds in zorg voor het gebied en anderzijds in een systeem van wederkerigheid. Ontwikkeling van de Meente vindt plaats vanuit een gebiedsidentiteit, waarin zowel respect voor het bestaande als een filosofie van historische continuïteit een rol heeft.

Op basis van bovenstaande (als samenvattend resultaat van de workshop) zijn enkele centrale thema's ('ontwerpprincipes') geïdentificeerd voor de Meente die cruciaal zijn bij de uitwerking en invulling van het concept:

- De Meente als zelfbedruipend systeem;
- Betrokkenheid en gezamenlijkheid;
- Wederkerigheid;
- Geleidelijkheid.

De Meente als zelfbedruipend systeem

De Meente moet een zichzelf bedruipend systeem worden waarin de continuïteit van beheer op langere termijn kan worden gegarandeerd. In essentie houdt dit in dat idealen (identiteit, geworteldheid in het gebied, betrokkenheid) gekoppeld worden aan profijt en meerwaarde. Om dit te kunnen realiseren, is het noodzakelijk dat de Meente wordt opgebouwd vanuit de behoeften van het gebied, en bij voorkeur in samenwerking met de beoogde deelnemers en gebruikers. De Meente zal een systeem van beheer en gebruik worden waarbij minimale overheidsinterventie nodig is. De betrokkenen en gebruikers moeten het met elkaar organiseren, regelen en onderhouden.

Betrokkenheid en gezamenlijkheid

Betrokkenheid is zowel een basiswaarde voor de Meente, als een belangrijk principe voor de verdere uitwerking van het concept. Betrokkenheid, de mogelijkheid om trots te kunnen zijn op het gebied en de toe-eigening ervan, worden gezien als cruciale waarden. Mensen moeten een 'klik' hebben met het gebied en het concept. Het draait om het gezamenlijk inrichten en gebruiken van een gebied waar mensen binding mee hebben. Een gevoel van gezamenlijkheid creëert meer betrokkenheid. Men is bereid om tijd en energie in de Meente te stoppen als dit gedeeld eigendom betreft – dit kan zijn eigendom in beheer, gebruik, gebied of proces (zoals beslissingsbevoegdheid).

Wederkerigheid

Wederkerigheid houdt in dat het leveren van een bijdrage leidt tot een vorm van profijt en inspraak. Wie bijdraagt (in geld, in tijd, in energie) deelt mee in de opbrengsten (financieel en anderszins) en/of verwerft een stem in de besluitvorming over de Meente. Voortbouwend op dit principe koppelden

de deelnemers het principe van wederkerigheid aan verschillende vormen of gradaties van deelname in de Meente. Dit biedt aanknopingspunten voor de verdere uitwerking van de organisatie van de Meente, bijvoorbeeld via het onderscheid tussen actief en passief recht van gebruik. Het principe van wederkerigheid kan leiden tot het aanbrengen van gradaties in de mate en wijze waarop partijen gebruik kunnen maken van het gebied en hiervan profiteren. Zogenoemde *freeriders* moeten zoveel mogelijk worden uitgesloten van deelname, anders loont het niet voor deelnemers om een actieve bijdrage te leveren. Idealiter is er in de Meente sprake van een *moral economy* waarbij een dusdanig niveau van betrokkenheid is dat het voor iedereen vanzelfsprekend is om een evenredige bijdrage te leveren.

Geleidelijkheid

Er is meerdere malen aangegeven dat de Meente een groeiproces moet zijn, waarbij geleidelijk wordt toegewerkt naar een volwaardige Meente. Het lijkt een goed idee om te starten vanuit een kleine kerngroep. Om te beginnen, moet een plan worden opgesteld, waarbij het overigens de vraag is hoe gedetailleerd dit moet zijn. Voor het verkrijgen van institutionele ruimte zal voor de betreffende partijen duidelijk moeten zijn wat men met de Meente wil. Tegelijkertijd moet dit niet dusdanig afgebakend worden dat ruimte voor ontwikkeling wordt beperkt en er mensen afhaken. Deze wisselwerking is een delicaat proces, dat vooral langzaam zal groeien. Onderling vertrouwen tussen de Meente-betrokkenen, maar ook tussen de institutionele partijen, potentiële financiers en andere betrokkenen is hierbij essentieel. Concrete resultaten zijn stimulerend voor het vasthouden van de betrokkenheid. Het is daarom belangrijk dat ook op korte termijn resultaten worden geboekt. Wat deze resultaten moeten zijn, zal onderdeel moeten zijn van een (open) proces, waarbij gaandeweg doelen worden gesteld.

Model

In figuur 5 zijn de kernbegrippen en ontwerpprincipes ondergebracht bij de vier thema's die eerder zijn gepresenteerd. Het is hierbij belangrijk op te merken dat deze onderdelen in werkelijkheid niet zo strikt te scheiden zijn. Sommige kernbegrippen kunnen bij meerdere thema's worden ondergebracht, 'beloning' hoort bijvoorbeeld ook bij 'economie'.

Figuur 5: Invulling van de kernonderwerpen rondom de Meente-ideologie.

4.2

Doorkijk naar vervolg

Er is gebleken dat er gedeelde principes bestaan over het ideaalbeeld van de Meente, met uiteraard accentverschillen. Het draagvlak voor de Meente is breed en sterk genoeg om een volgende fase in te gaan.

In het uitwerken en vormgeven van de Meente spelen enkele onderliggende dilemma's die lastig op te lossen zijn en tegelijkertijd een essentieel onderdeel vormen van de Meente. Deze dilemma's spelen bij vergelijkbare projecten (zoals de Buurderij) een centrale rol en moeten door een zorgvuldig ontworpen vervolgproces een plek krijgen in de inrichting van de Meente. Hier volgen drie centraal gestelde dilemma's die duidelijk naar voren kwamen tijdens de workshop:

- Belanghebbend – belangstellend
- Creativiteit – haalbaarheid
- Spannend – concreet

Gezien deze spanningsvelden is het voor de Meente van belang om te werken met geïnspireerde mensen, niet met vertegenwoordigers van bepaalde groepen en belangen. Hiermee zorg je ervoor dat de Meente centraal staat, en niet ieders eigen belang. Tegelijkertijd moet er worden nagedacht over inspraak van betrokkenen. Anders gezegd: een belangrijk aandachtspunt vormt de vraag wanneer welke partijen worden betrokken bij de besluitvorming. Wat zijn de inhoudelijke punten waarop besluitvorming betrekking moet hebben? In welke volgorde moeten die aan de orde komen?

Het ontwerpproces moet op een dusdanige manier worden geordend dat:

- De belanghebbenden voldoende erbij worden betrokken, enthousiast zijn over het concept en er voldoende ruimte is voor inbreng door belangstellenden zodat zij enthousiast kunnen meedenken en meedoen;
- De Meente creatieve concepten ontwikkelt en tegelijkertijd start met realisatie van wat nu al kan (groeimodel);
- De Meente zich niet laat beperken door bestaande beleidsmatige kaders, en tegelijkertijd de beleidsmatige en bestuurlijk realiteit niet uit het oog verliest.

Een eerste stap zal zijn om actie te ondernemen en met een kerngroep aan de slag te gaan om de Meente inhoud te geven en met institutionele partijen om de tafel te gaan zitten. Dit creëert betrokkenheid en binding met elkaar, het concept, het gebied en dus uiteindelijk met de realisatie van de Meente. Of, zoals een deelnemer het verwoordde: "Begin!"

Bijlage I: Programma van de workshop

De workshop over de Nieuwe Meente bij Deventer vond plaats op woensdag 23 april 2008 in het IJsselhotel (De Worp 1, Deventer).

Programma

09.00 – 09.30 Ontvangst met koffie en een regionale lekkernij

09.30 – 10.00 Opening door Mathieu Wagemans (InnovatieNetwerk) en kennismaking

10.00 – 10.30 Introductie Meente door Gert Jan Jansen (Hof van Twello)

10.30 – 11.45 Creatieve brainstorm in deelgroepen

11.45 – 12.30 Plenaire bespreking en discussie bevindingen

Lunch met regionale producten; gelegenheid om kort het gebied in te gaan

13.30 – 14.45 Brainstorm invulling vervolgproces in deelgroepen

14.45 – 15.00 Koffie/theepauze

15.00 – 16.00 Plenaire bespreking en discussie bevindingen en conclusies

Afsluiting en naborrelen tot 17.00 uur.

Bijlage 2:

Deelnemerslijst

De deelnemersgroep tijdens de workshop was erg divers, met bewoners, ondernemers, beleidsmakers, onderzoekers en adviseurs. Helaas bleek de gemeente Deventer op het laatste moment verhinderd.

Naam	Organisatie
Hans Scholten	Stichting Recreatie Deventer Buiten
Jaap Starkenburg	Stichting IJssellandschap
Peter Heijke	Stichting Natuur Anders
Trea van der Vecht	Saxion Hogeschool IJsselland
Jeroen Kruit	Alterra
Irini Salverda	Alterra
Dirk Jan Verheijen	Buro Inside
Evert Jan Entzinger	Ministerie van LNV, regio Oost
Bert van de Zedde	Oudheidkundige Kring Voorst
Jan Lugtmeier	Camping de Worp
Ben Roeterd	Gemeente Voorst
Geert Meijerink	Gemeente Voorst
Eddy Hesselink	Hogeschool Van Hall Larenstein
Piet Hopman	Staatsbosbeheer Oost
Jeroen Buunen	Staatsbosbeheer Oost
Johan te Woerd	Veluwe IJsselzoom
Marian Tomasini	Variya
John Vos	Steenworp Contact
Ton Geldermans	Wijkfestival De Worp
Frank Leenen	Bewoner
Gert Jan Jansen	Hof van Twello
Mathieu Wagemans	InnovatieNetwerk
Gaston Remmers	Bureau Buitenkans
Janine Caalders	Bureau BUITEN
Els Hegger	Bureau BUITEN

Bijlage 3:

Bevindingen

groepsdiscussies

ochtend

Groep I

Economie

- Lokale economie: kleinschalig produceren
- Meente is meer dan lokale economie
- Kleinschaligheid passend in omgeving
- Je leeft en wordt niet geleefd (geen politieke speelbal)
- Wie betaalt, bepaalt

Historie

- Historie in modern jasje (concept Meente)
- Terughalen van geschiedenis van voedsel, lokale smaakbeleving

Betrokkenheid

- Grote betrokkenheid van de lokale inwoners/bedrijven; het is iets van jezelf
- Betrokkenheid bij leefomgeving voor jong en oud
- Harmonisatie van de samenleving. Burgers, boeren, bedrijven binnen een gezamenlijk beheerst gebied. Plus goede verstandhouding met omliggend gebied.
- Grote achtertuin die ook een beetje van jou is
- Meente is thuishkomen, verbondenheid, identiteit

Samen leven

- Gevoel van eigendom vertaald in zorg
- Veilige leefgemeenschap (weinig criminaliteit)
- Gedragen zorg voor omgeving; boer en burger
- Mogelijkheid om SAMEN over je eigen stekje te beslissen (invloed)
- Gemeenschappelijk gebruik van grond en ruimte
- Lokaal netwerk, ongedwongen samen doen; Meente als integratiemechanisme

- Gemeenschappelijke aanschaf, financiering, communauté; organisatie als vereniging (niet voor alle Deventenaren)
- Er ontstaat breed groen (met inbegrip van boeren)
- Deelgenoot zijn in lust en last

Gebruik

- Voor sport en spel; genieten
- Productie van voedsel, eigen voedsel (oude gewassen)

Proces

- Meente = groei; klein beginnen, niet te hoge verwachtingen
- Meente = experimenteerplek; creëer oefenruimte, monitoren, bijstellen
- Niet te veel romantiseren
- De zaak niet versjteren; hoe stel je voorwaarden aan het gebruik

Uitwerking

Werktitel: Gezamenlijke verantwoordelijkheid in productie en beheer

Ideeën voor organisatie

- Wie betaalt, bepaalt
- Groeiproces! Geeft 't kans te ontstaan (institutioneel), begin klein
- Experimenteerplek
- Organiseer 't kader/plek, een 'uitnodiging'
- Gastheer is nodig, (meerdere) katalysatoren, startgroep
- Stadland kan misschien 20 ha vrijmaken voor de Meente, onder aantal beeldkwaliteitseisen
- Vereniging?
- Huidige gebruikers/pachters: conflict met toekomstige gebruikers indien Stadland ook Meente wordt?
- Cirkels van 'soorten' eigendom/betrokkenheid; daaraan gekoppeld zoneringsmogelijkheden (bijv. kern = productie, randen recreatie).

Groep 2

Lokaal

- Lokale economie (kleinschaligheid)
- Lokale schaal: maatwerk, dynamiek, landschapsbouw
- Regionale economie (onderdeel van ...)

Samenwerken

- Samenwerking/samen doen met verschillende partijen
- Samenwerking in ontwikkeling, uitvoering en gebruik
- Ander gebruik, wat mogelijk leidt tot andere ontwikkeling van gebied tussen Deventer en Voorst

Rurale Ontwikkeling

- Behoud/verbetering unieke landschap

Zelforganisatie

- Zelfredzaamheid, eigen verantwoordelijkheid
- Controle

- Misbruik
- Kostenbeheer (eigenaar of burger)
- Hoe ver kun je gaan?

Betrokkenen

- Multiculti: betrekken verschillende bevolkingsgroepen, met name Deventer
- Participatie burgers
- Het worden van (mede-)eigenaar of gebruiker van een belangrijk deel van het landelijke gebied, met de lusten en lasten

Vrijblijvende verantwoordelijkheid

- Eigen verantwoordelijkheid
- Openheid (toegang voor publiek)
- Zelf instandhouding (voor mensen, door mensen)
- Natuurbeleving (voor publiek vergroot)
- Toerisme/recreatie betrekken
- Moral economy (invullen van ...)
- Bescherming tegen uitwassen elite en projectontwikkelaars

Beleving/Niche- en organisatieontwikkeling

- Authenticiteit, identiteit
- Fysiek, voeding en gezondheid
- Geestelijke gezondheid (natuur, workshops in/rond Meente)

Uitwerking

Beheer

- Leden: rechten en lidmaatschap laten betalen
- Niet-leden: betalen per keer
- Freeriders: hek??
- Leren van andere voorbeelden, bijv. Vereniging Van Eigenaren, Wijkverbetering Deventer, Waterschappen 'vroeger'

Organisatie

- Sterk intern (regels): toetreding en uittreding, sancties
- Nodig om geaccepteerd naar publiekrechtelijke organisatie à vertrouwen krijgen

Belangen/rechten

- Persoons- en plekgebonden
- Consumptierechten
- Beslissingsrecht over de overgedragen publieke taken (stapsgewijs, evaluatie, leren/sterker)
- Dividend

Groep 3

- Gezamenlijkheid versus Individuele belangenbehartiging
- Top-down/koepel versus Bottom-up
- Coöperatie/ organisatie-model/vrienden-van/denktank/deskundigen
- Verantwoordelijkheid heeft een gezicht
- Gezamenlijk vormgeven landschap

- Burgers betrokken/persoonlijk betrokken (jeugd)
- Gemeenschapszin op basis van reële behoeften
- Identiteit voor bewoners; waardering en verantwoordelijkheid

- Eten uit jouw gebied
- Lopen in jouw gebied
- Ontmoetingen over jouw gebied
-
- Toerisme/recreatie: ervaring beleveniseconomie
- DNA van het gebied: zonerings
- Recreatie en voedselproductie in samenhang

- Onderneming (economie) vanuit verbinding (gemeenschapszin):
jezelf, de ander à DIALOOG
- Moderne armoede oplossen: ruimte voor ontmoetingen
- Terug naar de basis

- Om trots op te zijn – goed voorbeeld
- Waarde dat de Meente er is

- Actief recht – je moet er iets voor doen
- Vrijplaats – ruimte voor vrijheid/solokamperen

- Kwaliteitsplan/visie

Bijlage 4: Bevindingen groepsdiscussies middag

Groep I

Do's

- Zet een spaarregeling op;
- De betaler bepaalt; intensieve deelname veronderstelt inleg (geld, arbeidskracht);
- Familiekorting;
- Verweef historisch besef in de dagelijkse praktijk;
- Een goed voorstel krijgt experimenteerruimte;
- Ontwerp een stelsel van oplopende betrokkenheid;
- Begin eenvoudig en kleinschalig en vier het succes; basis voor expansie en enthousiasme vergroten;
- Laat zien waarom een Deventer Meente er moet komen en maak dat heel concreet;
- Mobiliseer allereerst de sterke kanten binnen de regio à sterkte/zwakte-analyse (bijv. watervisie): koe-reigersstrategie (meeliften op positieve ontwikkelingen in het gebied);
- Nodig uit. Begin;
- Bedenk/beschrijf het wenkend perspectief;
- Formuleer startvoorwaarden (kader);
- Vind de gasheer/vrouw van het idee en de werkelijke uitvoering;
- Werk alleen met enthousiaste mensen;
- Zoek een plek waar je relatief makkelijk kunt starten;
- Probeer een of twee stakeholders uit de gevestigde wereld van grondgebruikers mee te krijgen;
- Verdien het succes en ga publicitair groter als je wat te melden hebt;
- Bedenk met potentiële trekkers hoe lokaal/regionaal je wilt opereren;
- Identificeer de energie/trekkers;

- Scherp krijgen welke wensen/belangen er leven (in het gebied, in de worp, bij de Hof, in Deventer, etc.).

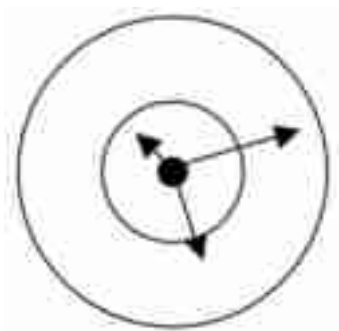
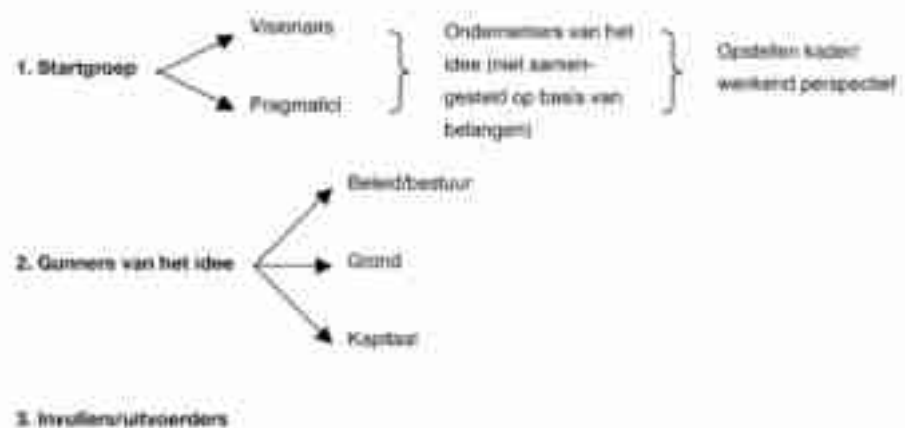
Don'ts

- Leeftijdscriteria;
- Groots aanpakken bij start;
- Personen/groepen uitsluiten;
- De plaats van de lokale overheid innemen. Wees aanvullend/bevorderder synergie;
- Te veel confrontaties aangaan. Voorkom hakken in het zand;
- Te hoog van de toren blazen. Zorg eerst voor kleine maar aansprekende resultaten.

Partijen betrekken

- Grondbezitters
- Bedrijven en sociale instellingen (draagvlak maar ook financiën);
- Pachters en eigenaren vroegtijdig betrekken;
- Ondernemende types;
- Leden van de Meente (De Worp);
- Betrokken Deventenaren;
- Bestaande bewonersgroepen (bijv. buurtverenigingen, Steenen Kamer, De Hoven, Stichting Steenworp, 'deze' kant van de IJssel);
- Omwonenden en gebruikers;
- Partijen die een relatie willen aangaan met de Meente;
- Scholen op de Worp;
- Verenigingen met verwante doelen;
- Sportclubs;
- Overheden: gemeentelijk, provinciaal, landelijk;
- Stichtingen;
- Fondsen;
- Historische verenigingen;
- Particulieren;
- Clubs.

Schematische weergave proces

Groeicirkel van betrokkenen van binnenuit.

Vooraf

- Regio bepalen;
- Potentiële deelnemers benaderen;
- Gemeente(n) benaderen over autonomie;
- Naast algemeen proces ook proces opstarten naar diverse overheden en eigenaren gebied (kaders vaststellen);
- Hoogstens gebruik maken van loket/adviesfunctie overheden (gemeente, waterschap, provincie) t.b.v. subsidiestromen.

Processtappen

- Draagvlak onder burgers gebied en stad d.m.v. kennismaking met gebied;
- Vorm praktisch d.m.v. ervaringskennis van het gebied;
- De vorm van een onafhankelijk initiatief/groep/stichting; zo snel mogelijk omzetten naar rechtspersoon met eigen naam en doel;
- Bestuur samenstellen waarin elke groep gebruikers vertegenwoordigd is;
- Eerste twee sessies oprichtingsclub formeren en een en ander van de grond tillen;
- Kleinere gebiedsgebruikers en betrokkenen, mogelijkheden onderzoeken;
- Fysieke organisatie: werkkapitaal, werkplek, contactadres; iedereen inbrengen, uitwisselen, discussieplatform;
- Verder uitwerken in kleine organisatie of groepje of Meente bestuurd.

Initiatief

- Werven van deelnemers in initiatiefgroep door bestaande organisatie (Hof van Twello, St. IJssellandschap) m.b.v. creatief extern bureau;
- Betrokken partijen raadplegen voor inrichtingsplan (grondbezitters, gemeenten, overige instanties);
- Meente-beheers/bestuursgroep oprichten (deelname leden, overheid, anderen);
- Meente-ambassadeurs aanstellen (handhaven regels en uitdragen Meente-ideeën).

Waarschuwingen/attentiepunten

- Geen dominante rollen van een partij;
- Geen versnippering m.b.t. inrichting;
- Infobijeenkomsten: valkuil te lange procedures;
- Duidelijk beheersplan met duidelijke regels wat lidmaatschap inhoudt (niet mee eens, dan geen lid);
- Meente helder maken in doelstelling en divers houden, maar ook niet te divers i.v.m. chaos;
- Niet in de vorm van een projectgroep samengesteld uit vertegenwoordigers van andere organen/overheden.

Discussie

- Naar grote betrokkenheid, eerder betrekken;
- Iets voorbereiden in kleine groep. Wel breed informeren, geen verrassingen. Ook ideeën vragen;
- Kerngroep: John Vos, Gert Jan Jansen, Jaap Starkenburg, Jan Terlouw, Andries Heidema, Jan Schepers, Mira v/d Javel, e.a.

Groep 3

- DNA-onderzoek (maar niet alleen volgend);
  - Interne communicatie voor draagvlak en acceptatie (Meentegedachte) à bedrijfsplan (beheersorgaan en procesbewaking);
  - Investeerders.
-
- Ontwikkelfunctie/groei inbouwen;
  - Focus op energie;
  - Wederkerigheid/zelfregulatie;
  - Niet alleen geld, ook enthousiasme, inzet;
  - Diversiteit aan partijen betrekken;
  - Beslisrecht – gebruiksrecht à verschillen in (mate van) betrokkenheid;
  - Geen consensus en compromissen.
-
- Oprichten werkgroep en stuurgroep;
  - Belanghebbenden en belangstellenden (bewoners, gemeente, waterschap, deskundigen bijv. landschapsarchitect, verhalen-schrijver, enz.);
  - Beeldenboek/inspiratie à kwaliteitsplan als kader;
  - Rechtspersoon oprichten (scenario's/alternatieven/brainstorm/ideeengeneratie);
  - PR/betrokkenheid vergroten à deelplannen;
  - Proces van 4-5 jaar.
-
- Procesafspraken en doelstellingen helder (randvoorwaarden per deelnemer);
  - Vasthouden aan goede start en betrokkenheid diverse disciplines;
  - Centrale groep trekkers;
  - Projectleider/projectteam;
  - Geen praatclub, geen tijdsdruk;
  - Procesbewaking en monitoring.
-
- Kortetermijnresultaten, energie vasthouden à snelheid en creativiteit;
  - Proces is niet het doel;
  - Randvoorwaarde: boeren/pachters + IJssellandschap moeten het zien zitten;
  - Drie dagen in een tent à 'snelkookpan';
  - Ontwerp vooraf niet nodig, ontwikkelend ontwerpen;
  - Alle partijen die nodig zijn om Meente te realiseren, moeten in de 'tent'.
-
- Kerngroep = aanwezigen vandaag;
  - Inventarisatie wensen bewoners en anderen (vraag) + mogelijkheden boeren (aanbod);
  - Proces definiëren met elkaar/randvoorwaarden, grenzen vaststellen;
  - Niet eindplaatje vastleggen/alles vooraf willen beheersen;
  - Leg proces niet in handen van deskundige, maar huur ze wel in.
-
- Echte trekker nodig + projectgroep;
  - Communicatieplan;
  - Inzicht in doelgroepen;
  - Resultaat o.a. productplan met competitive advantage;

- Randvoorwaarden Meente: innovatie inbouwen;
- Financiering regelen: investeringsplan.
- Prijsvraag uitschrijven (weekend Meente als hoofdprijs);
- Woningbouwverenigingen, energiemaatschappijen, makelaars, middenstanders à groepen die wel profijt hebben maar nog niet vertegenwoordigd zijn;
- Geen visie, wel koersdocument à samen met partijen die benefits hebben;
- Doelgroepen niet kiezen, die selecteren zichzelf;
- Projectgebied afbakenen.
- Communicatie naar bewoners/belanghebbenden;
- Ecologisch/landschappelijke meerwaarde (procesaanpak);
- Randvoorwaarden zijn essentieel voor eigenaar en overheid;
- Is proces sturend of volgend?
- Is proces ontwikkelend of ontwerpend?

Afsluitende opmerkingen tijdens plenaire sessie

- Gemeente Voorst: impulsen van onderop voor kwaliteit van Twello en Deventer.
- Zelforganisatie: grote groep mensen, gezamenlijke energie.
- Betrokkenheid vergroten bij collectieve gronden.
- Collectief versus individueel à spanning oplossen.
- Gevoel van eigendom samen met gevoel van zorg à huidige gebruikers.
- Vrijblijvendheid beperken door organisatie à duurzaamheidsaspecten.
- Fysieke plek nodig om 'aan de man te brengen'.
- Inveesterders trekken à aantrekkelijk maken.
- Ontwerpen, ontwikkelen, communiceren à blauwdruk, maar open en in ontwikkeling.
- Idee à initiatief à project.
- Verantwoordelijkheid bij stedeling leggen.
- Hoe groot/klein moet de startgroep zijn?
- Wat is het nut en de noodzaak van de Meente?
- Bestuurlijke vernieuwing door privaat initiatief (privaat-publiek domein).
- Kijk ook naar andere initiatieven (pas op voor pannekoekdenken).
- De Meente als experiment: maatschappelijke middengroepering is heel belangrijk.
- Wie neemt welke verantwoordelijkheid? Enthousiasme is niet genoeg.